

К О Л Е К Т И В Н А М О Н О Г Р А Ф І Я • 2 0 2 4
Н О В И Й К У Р С • w w w . n e w r o u t e . o r g . u a

УКРАЇНА ТА СВІТ: СПЕЦИФІКА ЗМІН СЬОГОДЕННЯ

_____<=>_____

Колективна монографія

Харків
СГ НТМ «Новий курс»
2024

УДК 001:1
У45

Україна та світ: специфіка змін сьогодення: кол. моногр. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2024. – 159 с.

ISBN 978-617-7886-67-8

DOI: 10.61718/mon

www.newroute.org.ua

Рецензенти

Штулер Ірина Юрійвна, доктор економічних наук, професор,
перший проректор ВНЗ «Національна академія управління»

Погоріла Світлана Григорівна, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри славістичної філології, педагогіки і методики викладання
Білоцерківського національного аграрного університету

Гетьман Ірина Анатоліївна, кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних інформаційних технологій
Донбаської державної машинобудівної академії

Харченко Артем Вікторович, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри мистецької освіти та гуманітарних дисциплін
Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

Рекомендовано до друку редакційною колегією
Соціально-гуманітарної науково-творчої майстерні «Новий курс»
(протокол № 23-мн від 27.12.2024)

Рекомендовано вченою радою наукової установи
Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»
(протокол № 1мн-2025 від 28.01.2025)

Видавець СГ НТМ «Новий курс» – діяльність у науковій, видавничій,
освітній, творчій, інформаційній сфері з 1989 року.
Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції:
ДК № 8013 від 22.11.2023. Зареєстровано у Global Register of Publishers.
Ідентифікатор видавця 7886. <http://www.newroute.org.ua>

Колективна монографія присвячена актуальним питанням розвитку сучасного суспільства. Досліджуються проблеми в таких сферах як: освіта, фізична культура, спорт, культура і мистецтво, дизайн, релігієзнавство, історія, філософія, культурологія, журналістика, філологія, література, богослов'я, економіка, політологія, психологія, соціологія, міжнародні відносини, суспільні комунікації, соціальна робота, соціальне забезпечення, оподаткування, фінанси, банківська справа, страхування, менеджмент, маркетинг, підприємництво, торгівля, біржова діяльність, легка промисловість, видавництво, поліграфія, готельно-ресторанна справа, екологія, туризм, охорона здоров'я тощо. Монографія буде корисною науковцям, викладачам, здобувачам освіти, а також широкому колу осіб, які цікавляться питаннями розвитку сучасної науки та практики.

ISBN 978-617-7886-67-8

DOI: 10.61718/mon

www.newroute.org.ua

Опубліковано на основі ліцензії Creative Commons Attribution License.

© СГ НТМ «Новий курс», 2024

© Автори, 2024

Зміст

	Стор.
Передмова	... 4
Розділ перший. Освіта, фізична культура, спорт.	... 5
1.1. Інноваційні методи викладання хімічних дисциплін у ВНЗ в умовах воєнного стану	... 5
1.2. Developing Learners' Communicative Competence in Foreign Languages through Intellectualization	... 10
1.3. Особливості кінезітерапії в Україні та закордоном	... 27
1.4. Методика використання методичних матеріалів та тренувальних завдань з хімії для діагностики результатів навчання учнів старшої школи	... 30
1.5. Вплив воєнного стану на індикатори діяльності закладів вищої освіти в Україні	... 33
Розділ другий. Історія, журналістика, література, філологія.	... 42
2.1. Окупація та насадження радянської державності в Україні (1917-1920 рр.)	... 42
2.2. Місце України в напрямках ідеології російського націоналізму	... 48
2.3. Синтаксична організація рекламних текстів у жіночих періодичних виданнях (на матеріалах онлайн-видань «Коліжанка», «Тендітна», ukrainky.com.ua)	... 52
2.4. Лінгвистичний аналіз тексту як засіб комунікативно-мовленнєвого розвитку майбутніх учителів української мови та літератури	... 55
2.5. Сугестивна образність природних стихій у поезії Г. Чупринки та М. Вороного	... 68
Розділ третій. Економіка, психологія, соціологія, міжнародні відносини.	... 74
3.1. Соціокультурні виклики та їх вплив на формування ціннісних орієнтацій студентів	... 74
3.2. Структура психологічної готовності військовослужбовців Збройних Сил України до наступальних дій: психологічний аналіз	... 78
3.3. Систематизація показників, методів та методик аналізу бізнес-процесів	... 84
Розділ четвертий. Менеджмент, маркетинг, підприємництво, торгівля.	... 88
4.1. Формування іміджу підприємства як фактор забезпечення його конкурентоспроможності	... 88
4.2. Розвиток лідерських компетенцій сучасного менеджера	... 92
Розділ п'ятий. Адміністрування, право, облік, оподаткування, фінанси.	... 96
5.1. Institutional and legal principles of the EU common commercial policy	... 96
5.2. Розвиток документальних методів судово-бухгалтерської експертизи	... 108
5.3. Market of Information Products: Concepts, Actors and Contracts in Ukrainian Law	... 124
5.4. Правові основи екологічної безпеки: термінологічні неузгодженості	... 127
Розділ шостий. Туризм, промисловість, екологія.	... 135
6.1. Організація та особливості системи управління якістю послуг підприємств туристичної індустрії	... 135
6.2. Процесний підхід до управління промисловою галуззю України	... 139
6.3. Промислове вирощування валеріани лікарської в Україні: економічні перспективи та екологічні виклики	... 143
6.4. Дослідження корпоративної культури суб'єктів бізнес-діяльності Тернопільщини на предмет її гендерної чутливості	... 149
Післямова	... 158

Передмова

Колективна монографія присвячена актуальним питанням розвитку сучасного суспільства. У колективній монографії буде досліджено сучасні проблеми в таких сферах як: освіта, фізична культура, спорт, культура і мистецтво, дизайн, релігієзнавство, історія, філософія, культурологія, журналістика, філологія, богослов'я, література, економіка, політологія, психологія, соціологія, міжнародні відносини, суспільні комунікації, соціальна робота, соціальне забезпечення, регіональні студії, облік, оподаткування, фінанси, банківська справа, страхування, менеджмент, маркетинг, підприємництво, торгівля, біржова діяльність, легка промисловість, видавництво, поліграфія, готельно-ресторанна справа, екологія, туризм, охорона здоров'я тощо.

Монографія буде корисною науковцям, викладачам, здобувачам освіти, а також широкому колу осіб, які цікавляться питаннями розвитку сучасної науки та практики.

До авторського колективу монографії залучені наступні науковці (інформацію подано мовою оригіналу рукописів авторів): Ahibalova Tetiana, Blikhar Mariia Myronivna, Nachkevych Andrii, Алексеєнко-Лемовська Людмила Владиславівна, Бобр Володимир Іванович, Бортун Каріна Олександрівна, Гавриленко Наталія Вікторівна, Даценко Віта Василівна, Коваленко Олександр Вікторович, Коломієць Інна Іванівна, Кізь Ольга Богданівна, Крисько Жанна Леонідівна, Максименко Оксана Михайлівна, Мелконов Григорій Леонідович, Мірошніченко (Альошина) Тетяна Валеріївна, Мірошніченко Микола Вікторович, Міщенко Сергій Олексійович, Москаленко Василь Григорович, Орленко Наталія Анатоліївна, Ракитіна Тетяна Іванівна, Салінко Руслан Ігорович, Сахно Олексій Олександрович, Скидан Інна Володимирівна, Тимчук Віктор Михайлович, Ткач Юрій Олександрович, Хоботова Еліна Борисівна, Худо Володимир Володимирович, Шевель Наталія Олександрівна, Шевель Тамара Олександрівна, Шевченко Анна Олегівна, Шевченко Ілля Миколайович, Шевченко Інна Юріївна, Шутяк Софія Володимирівна.

Авторами монографії досліджено актуальні питання сучасної науки та опубліковано наступні рукописи (інформацію подано мовою оригіналу рукописів авторів): Інноваційні методи викладання хімічних дисциплін у ВНЗ в умовах воєнного стану; Developing Learners' Communicative Competence in Foreign Languages through Intellectualization; Особливості кінезітерапії в Україні та закордоном; Методика використання методичних матеріалів та тренувальних завдань з хімії для діагностики результатів навчання учнів старшої школи; Вплив воєнного стану на індикатори діяльності закладів вищої освіти в Україні; Окупація та насадження радянської державності в Україні (1917-1920 pp.); Місце України в напрямках ідеології російського націоналізму; Синтаксична організація рекламних текстів у жіночих періодичних виданнях (на матеріалах онлайн-видань «Коліжанка», «Тендітна», ukrainky.com.ua); Лінгвостилістичний аналіз тексту як засіб комунікативно-мовленнєвого розвитку майбутніх учителів української мови та літератури; Сугестивна образність природних стихій у поезії Г. Чупринки та М. Вороного; Соціокультурні виклики та їх вплив на формування ціннісних орієнтацій студентів; Структура психологічної готовності військовослужбовців Збройних Сил України до наступальних дій: психологічний аналіз; Систематизація показників, методів та методик аналізу бізнес-процесів; Формування іміджу підприємства як фактор забезпечення його конкурентоспроможності; Розвиток лідерських компетенцій сучасного менеджера; Institutional and legal principles of the EU common commercial policy; Розвиток документальних методів судово-бухгалтерської експертизи; Market of Information Products: Concepts, Actors and Contracts in Ukrainian Law; Правові основи екологічної безпеки: термінологічні неузгодженості; Туризи, промисловість, екологія; Організація та особливості системи управління якістю послуг підприємств туристичної індустрії; Процесний підхід до управління промисловою галуззю України; Промислове вирощування валеріани лікарської в Україні: економічні перспективи та екологічні виклики; Дослідження корпоративної культури суб'єктів бізнес-діяльності Тернопільщини на предмет її гендерної чутливості.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові документи, звіти профільних установ, методичні та статистичні матеріали суб'єктів господарювання, матеріали експертних досліджень, аналітичні огляди, опитування, анкетування, наукові та методичні публікації тощо.

вираження відповідно до ідейно-авторських інтенцій цілісного твору чи його фрагмента, інтерпретованого крізь призму сприйняття реципієнта.

Перспективу наступних стилістичних і лінгвометодичних розвідок складатиме студіювання інших видів аналізу (стилістично-порівняльний, стилістично-лінгвоекотологічний тощо), розширення жанрово-стильових меж ілюстративних джерел із дотриманням специфіки техніки декодування авторського тексту, вияву загальномовного та індивідуально-новаторського способів викладу інформативного матеріалу із урахуванням різноаспектних неологічних напрямів лінгвістичних досліджень. А також передбачатиме систематизацію різнобічних підходів до здійснення інноваційної моделі мовностилістичної підготовки педагогів-словесників у вищій школі в контексті оновленої парадигми освітнього процесу.

Джерела.

1. Васильченко С. В бур'янах URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1321> (дата звернення: 26.12.2024).
2. Єрмоленко С. Я. Сучасна лінгвостилістика в інтегративній науковій парадигмі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)* / за ред. академіка Л. І. Мацько. Київ, 2014. Вип. 5. С. 3-8.
3. Єрмоленко С. Я. Сучасна українська лінгвостилістика: співвідношення теорії і методів. *Стил: Міжнародний часопис*. Белград, 2012. С. 23-32.
4. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту: навчальний посібник. Київ: Академія, 2009. 264 с.
5. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.
6. Кононенко В. Символи української мови: монографія. Івано-Франківськ: Плай, 1996. 272 с.
7. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. 496 с.
8. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови: підручник / за ред. Л. І. Мацько. Київ: Вища школа, 2003. 462 с.
9. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії: (словник-довідник філолога) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини; укл. І. І. Коломієць. 4-те вид., переробл. та доповн. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 272 с.
10. Попович А. С. Методика викладання української мови у вищій школі: навчально-методичний посібник. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. 124 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1980>
11. Попович А. С. Методика навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти: монографія. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я. І., 2018. 376 с.
12. Попович А. С. Лінгводидактика вищої школи: уваги до вивчення стилістики української мови: навчальний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 160 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6395>
13. Попович А. С. Стилістичний аналіз тексту як метод навчання майбутніх учителів української мови і літератури. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки* / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв, 2017. № 4 (59), грудень. С. 426-432.
14. Словник [Сл.] URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%B0%D0%B6%20%D1%80%D0%B5%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%20%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%8F%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F> (дата звернення: 26.12.2024).
15. Стилістика української мови (Теоретичні основи стилістики. Художньо-виразові засоби мовлення): навчально-методичний посібник для студентів філологів закладів вищої освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-тет української філології, К-дра української мови та методики її навчання; уклад. І. І. Коломієць. Умань: Візаві, 2019. 242 с.

УДК 821.161.2 (092)

Шевель Наталія Олександрівна
 Кандидат філологічних наук, доцент
 ORCID: 0000-0003-4923-5620

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

Шевель Тамара Олександрівна
 Кандидат філологічних наук, доцент
 ORCID: 0000-0003-3497-2855

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

2.5. Сугестивна образність природних стихій у поезії Г. Чупринки та М. Вороного

Статтю присвячено окресленню сугестивного зв'язку між людиною та природою у поезії представників раннього українського символізму Г. Чупринки та М. Вороного та визначенню шляхів образного втілення природних стихій у їхньому поетичному доробку. Враховано західноєвропейські впливи модернізму на символіку, а також її національну обумовленість, відзначено масштабність природних стихій, вивчено оригінальність кожного з митців у творенні образів. Прослідковано специфіку семантичного наповнення образів природи, їх еволюцію у творчому доробку поетів. Ключові слова: модернізм, символізм, сугестія, просторова парадигма, пейзажна образність, солярні мотиви, мариністична тематика.

Поезія модернізму характеризується особливим символістським осмисленням природи, баченням життя людини як частини природних процесів. Символ єднає сфери природи і людини, осягаючи у такий спосіб таємниці буття. Сугестивність поезії представників раннього українського символізму Г. Чупринки та

М. Вороного звернена до емоційної сфери читача: спостерігаємо або єднання душі з природою, або ж різкий контраст. Французькі символісти вважали сутєстю мовою відповідностей, спорідненості душі та природи, яка не прагне передати образ предмета, а стає його голосом. Ернест Рейно відзначав, що, відмовившись від копіювання зовнішнього світу, поет творить естетичні форми через виявлення суттєвого в тому матеріалі, яким постачає його природа. Модерністи відмовляються від характерного для реалізму зовнішнього зв'язку природи з побутом та способом існування людини, на користь значно глибшого – внутрішнього, духовного зв'язку, змінюючи художню функцію реалістичної описовості пейзажу на символічну.

Аналіз втілення образів природи та пошук аналогій у близькості людини та природи, зокрема із А. Шопенгауером, є дієвим в осмисленні світосприймання Г. Чупринки та М. Вороного. Прочування природи є головною тезою світобачення А. Шопенгауера, яка формує філософський символістський ідеал, що перетворюється для німецького філософа на ідею, а для Грицька Чупринки – на закон про пошук краси-ідеалу. Символічні образи зі сфери природи у М. Вороного допомагають через паралелі або контраст розкрити внутрішній світ особистості зі світоглядними суперечностями, патріотичними інтенціями та душевними драмами. Можна констатувати особливу інтенсивність використання поетом пейзажної образності в окремих циклах. Так, для песимістичного маркування дійсності у підциклі «Весняні елегії» з циклу «Елегії» автор обирає найоптимістичнішу пору року, діаметрально протилежно осмислюючи її як своєрідний «початок кінця», акцентуючи у душі Шопенгауера на минулості краси: *«хмари-фурії»* є руйнівними щодо весняних первнів, адже *«знищують цвіт молодий навесні»*.

Життя природи як взаємодії природних сил постає і в поетичному доробку Грицька Чупринки, пантеїзм якого пов'язує Бога, природу та людину, майже ототожнюючи їх, наближаючи людину до божественного начала. Відбувається своєрідна «взаємоеманація», сутнісне єднання Людини, Світу, Космосу і Бога. Українські символісти сприймають людину як частину Божої світобудови та елемент Всесвіту. За допомогою пантеїстичних мотивів поети-символісти прагнули утвердити органічну спорідненість людини з природою. Світобудова як взаємодія чотирьох стихій бачиться символістами цілісною і довершеною структурою, а людина долучається до цієї вічності як частина природи. Тож у Чупринки переважають пейзажні мотиви та образи, які є двоплановими, символічними. Символ пов'язує поняття зі сфер «природа – людина», утаємничуючи в першопочатки. Символіст Жан Руайєр вважав, що Природа і Душа – це два вічних джерела ліричної емоції. Сугестивна лірика Г. Чупринки спирається на асоціації та орієнтована на емоційну сферу читача, єднаючи душу і природу. Маємо справу не з реалістичним зображенням, а з чуттєвим вживанням, пропусканням явищ і предметів через душу, почуття.

Однією з визначальних у сприйнятті природи є краса, тож, як усі модерні митці, співцями краси є і Г. Чупринка, і М. Вороний, і їх сучасник Олександр Олесь. М. Сріблянський вбачав у Г. Чупринки «грунт усього життя стремління бажання краси» [9, 202]. Ця краса, як і природа, пов'язана з Богом і є вічною. Краса природи для Чупринки не спокійна, а бурхлива, вона приховує глибокий зміст, «вищий розум», тож і пейзажі зазвичай характеризуються динамічністю (образи бурі, грози, урагану, метелиці). На думку С. Денисюка, «Світове життя у творах Грицька Чупринки виступає як стихійна, хаотична сила, що перебуває в постійній динаміці. Це сукупність суперечливих начал, яким не притаманна статика і виваженість. Поета захоплюють бурхливі прояви природного життя, у яких він бачить вияв достеменної сутності буття» [5, 2]. Дослідник вважає ці процеси перетворенням внутрішнього у зовнішнє, віддзеркаленням в образі стихій природи індивідуальних та суспільних настроїв і почуттів. М. Сріблянський у такому перетворенні природи в життя вбачає аристократизм Чупринки [9].

Вплив теоретичних настанов символізму на Г. Чупринку, а також його індивідуалізм почасти перетворювали природу на знаряддя, засіб для передачі інших переживань. Натомість поезія набуває нового звучання, подаючи природу як частину життя, формуючи цілісність сприйняття світу. Навіть критики «Української хати» не достатньо поцінували досягнення поета. М. Євшан у рецензії на збірку «Контрасти» зазначав, що чуття природи у Чупринки немає [6]. Причиною цьому критик вважає індивідуалізм, сконцентрування своїх творчих сил лише на собі, що робить поезію Чупринки майже прозаїчною. Критик порівнює Г. Чупринку з О. Олесем та вказує на очевидні для нього недоліки у зображенні природи. Проте кожен із віртуозних поетів мав власний творчий шлях, власний світогляд, зокрема і власне відчуття природи. На думку М. Грушевського, «Майстер півтонів» Олександр Олесь не висловлює свої почуття остаточно, не звіряє їх слову до кінця [4, 259]. Бурхливий та непередбачуваний і в той же час самозаглиблений Чупринка шукає і віднаходить у природі відповідності своїм настроям. Тож він не є «сам собі природа», як стверджує М. Євшан, а природа виявляється суголосною до його переживань, зливаючись, стаючи єдиним цілим.

Г. Чупринка близький до О. Олесь своїм шляхом до природи у поезії через красу рідного краю. Так, Олесь називає себе вихованцем степу: *«Зробившись рідним братом вітру, простору і трав, він кидав нудну роботу і в зелений степ тікав»*. У Г. Чупринки *«кожен атом вкрай прибитого народу мусить бути рідним братом бурі, моря, небозводу»*. Сам поет виростав серед мальовничої природи, до якої повертався для духовного очищення. П. Богацький у «Матеріалах до критичного видання творів Грицька Чупринки» відзначає «надзвичайно чутливе і вражливе реагування поета на впливи села. Тільки поет побуде, хоч і короткий час, на селі, як його теми пахнуть селом, полем, народними впливами» [10, 463]. Пейзажна поезія О. Олесь також була «виразом молодечих настроїв поета, викоханих східноукраїнською природою і перейнятих ніжними відблисками її лагідної краси». М. Грушевський порівнює Олесь зі «співцем степу» Щоголевым та Манжурою, зауважуючи, що «почуття краси у Олесь далеко тонше й багатше мотивами й відчуженнями» [4, 261]. Г. Чупринка близький до природи, природа у нього зливається з почуттями і переживаннями. За цією ознакою виділяє Г. Чупринку і М. Неврлий, вважаючи його значно кращим «європеїзатором» і новатором у дореволюційній українській поезії ніж О. Олесь чи М. Вороний [8]. Чупринчина природа – це не лише квіти і трави, а й небо, Космос. Між флорою і фауною та Космосом проміжною ланкою виступає небо як шлях до Космосу.

Ставлення людини до природи є складовою обраного нею способу буття у світі. Зміна ставлення до природи завжди зачіпає екзистенційне ядро особистості. У творчості поета прослідковується трансформація функції пейзажу та стосунків із природою. Так, збірка «Огнецвіт» ілюструє перехід від реалістичного пейзажу як тла для зображення соціальних настроїв знедоленого селянина до модерного відтворення природи як частини Космосу та суголосність її душевним переживанням. Образи-символи природи супроводжуються тлумаченням значення певного символу, яке в цій збірці ще стосується переважно соціальних подій і настроїв («Зимою», «Мертві квіти», «Дума осіння»), є спонуканням до суспільної активності: *«Гей, квітки, морозом зморені, / І надії, лихом зборені, / Де ви милі?»* [10, 49].

Намагання осмислити в поезії себе як частину природи є поки лише декларуванням спорідненості, яке ще не перейшло у спосіб мислення («Поезія природи», «Поет», «До поета»). З'являється вже поривання у небесні простори, в космічну *«височинь безмежну»*. Мотив неба, який зароджується в цих поезіях, розвивається в подальших збірках, особливо в наступній – «Метеор», де небо перебуває на шляху до досягнення Космосу. Постає небесна сфера через образи ефіру, духа, небесних світил (місяця, сонця, зір). «Метеор» навіть назвою пов'язаний із Космосом.

Космічну тему та образність знаходимо також у М. Вороного, це його цикл «Ad astra», що засвідчує пантеїстичний світогляд поета, його космізм. У цьому астральному циклі Вороний особливо близький до творчості Чупринки, який, однак, має цю «зорянність» розлитую в усій творчості. Протиставлення ворожості земного життя і вищих мрій, які можна повідати лише небесам («В сьайві мрій») у М. Вороного зіставне з Чупринчиною *«Я покину дум юрбу бентежну»*. Зорі, небо для обох поетів є джерелом натхнення і очищення від земного бруду *«людей, двоногих плазунів»*. У поезії М. Вороного відображено своєрідну «взаємоеманацию», сутнісне єднання людини, світу, космосу і Бога, а Всесвіт бачиться як Космос, у взаємодії природних стихій. «Українські символисти сприймають людину як частину Божої світобудови, як самостійний елемент всесвіту. В їхньому баченні людина прагне зрівнятися з природою, злитися з нею, відчути себе таким же Божим творінням, як квітка, пташка, зірка» [1, 12]. Так, цикл «Ad astra» концентрує філософське кредо автора, поєднуючи філософсько-пантеїстичний світогляд та ліризм поезії, підкреслюючи синтез філософії та поезії Космосу. В епіграфі-обрамленні циклу поет, услід за Е. Кантом, говорить про «зоряне небо наді мною і моральний закон у мені» [3, 61] як дві речі, що сповнюють душу подивом і побожністю. Перший вірш циклу «В сьайві мрій» розмежовує ворожі сили життя, безликість земного та сьайво мрій, святе чуття неземної краси, рожеві сни, прекрасні прозори думки. Ні прекрасна незнайомка, ні гарна фея, ні чарівна панна не здатні зрозуміти *«сріблястих, прозоряних думок і почуттів»*, натомість *«чуття глибокі і сни рожеві»* можуть зрозуміти лише обожнювані ліричним героєм кришталеві зірки, прекрасні, пречисті зорі.

Циклом «Ad astra» М. Вороний довів можливість поєднання сфер духовного і явищ природи, Космосу. Поет творить суб'єктивну ірраціональну картину музики неба, яка поєднує небесне та земне, формуючи оркестр *«мрійно-сумних звуків»* («Spharenmusik»): *«Легкий, як мрії зітхання, / Любий, як марево снів, / Лине з надхмарних країв / Повний краси, раювання / Божеський спів»* [3, 62].

Образі кулемета, який *«крає музику сферичну // Розгойданих планет»* має деструктивний потенціал морального закону людства щодо космічної сфери: *«Сумно в німому просторі / Віє нудьга крилом. / Хмуряться сплякані зорі, / Співаючи псалом»* [3, 63].

У М. Вороного космічні сфери частіше є втіленням спокою і гармонії, натомість у Г. Чупринки Космос, небо перебувають частіше у постійній боротьбі, у постійному русі. Уся збірка сповнена динаміки космічних

сфер, у ній переважає топос неба (блакить, синь небесна). Втеча від нерозуміння юрби в небеса поглиблює прірву нерозуміння між ними. Саме у збірці «Метеор» ліричний герой Г. Чупринки живе серед бурхливих космічних явищ, найпривабливішим із яких є метеор як символ енергії поета. Падіння вниз (метеора, дощу) сприймається як живильний дарунок вічності («Летючі зорі», «Метеор», «Золотий дощ», «Без сну»), а рух вгору («Мої квіти») – як потяг природи до вічної космічної краси і величі, започаткований ще в «Огнецвіті», де смереки, задивляючись в небосхил, бажають *«В боротьбі з непрозорою ніччю Дотягнутись до сяєва зір»* [10, 63]. У горизонтальній площині рухаються хмарки («Хмарки»), *«морок чорний ріже сяйвом місяць-серп»* («Без сну»), все навіть *«у сні тремтить»*. У русі схоплюється і фауна: *«В вербах горлиці воркочуть, В травах коники сюркочуть»* [10, 109]. І хоч метеор є конструктивним «духом творіння», однак М. Сріблянський вбачав основною прикметою Чупринчиної музи «дух руйнування без інстинкту будування», а метеор – це «дух дістармонії, хоч і ефектовний, але фальшивий звук світової симфонії» [9].

Наступна збірка «Ураган» з передтичинівським образом руйнівного урагану («Не вітер-буря...») подає бурхливу природу. Локус «опускається» з космічних висот ближче до землі. Руйнуванню піддаються всі земні закони: *«Всі устої, всі підпори зворухну!»* заради досягнення мети [10, 119]. Збірка «Сон-трава» відкривається віршем, що, на думку М. Вороного, є свідченням пантеїстичного світогляду Г. Чупринки. Природа постає повністю злиною з почуттями і настроями, які теж мінорні, а сама вона є *«невимовно чудовим миром»*, де зорі вже не падають, а *«горять, Миготять / Зорі – свічі святі / В голубому ефірі»*. Ураган перероджується у ніжного Еола, виринає звуковий образ дзвонів («Подзвіння»), в якому асоціативно вгадується локус кладовища, церкви, започаткований ще в «Огнецвіті» («Кладовище»). «Подзвіння» ж розвиває ідею життя після смерті, метафізичний зв'язок з рослинами, природою. Контрастна зміна настрою збірки «Сон-трава» майстерно відтворена у заключній поезії «Забуття»: *«Хаос, гуркіт невгамовний... / Цить! / Морок тихий, морок сонний / Нас обхопе вмиль»* [10, 144].

Образ вогню домінує у збірці «Білий гарт». «Цар-огонь» загартовує сталь духовної сили. Душа отожднюється з ніжною природою, яка, загартовуючись, відроджується знову, не піддаючись стихії: *«І під сонячним промінням, / Під теплом, під миготінням / Розів'ються квіти знов»* («Криваві квіти») [10, 151]. Вогонь виступає як одна з язичницьких стихій, сила якої порівнюється навіть із Зевсовою. Різновидом вогню як частини природи є сонце, яке стає джерелом відродження до життя. Пантеїзм Г. Чупринки наближається до сонцепоклонства Б.-І. Антонича, який відчував себе «дітвом із сонцем у кишені». Г. Чупринка, осмислюючи свою життєву позицію у вірші «Credo», бажає стати *«Братом світла, братом сонця»*. Образ світла спорадично присутній в усіх збірках у контексті боротьби світла і тіні, дня і ночі, добра і зла, проте найбільше проявляється у збірці «Білий гарт», однак таке протиставлення є філософським постулатом єдності й боротьби протилежностей та мислиться як буденне і вічне.

У поезії М. Вороного образ сонця як головний солярний образ антитетично комбінується з трагічним і похмурим символом ночі у зображенні заходу сонця («Вечірні акорди»). Картину ночі складають образи тіней, нудьги, формуючи вирок майбутньому поколінню ХХ ст. Хоча у поезії «Весняні елегії» образ призахідного сонця не апокаліптичний, а мінорний, сумний (сонце *«заходить, цілюючи гай»*). Деструктивним є образ тьми, який створює враження безнадії і похмурої втрати орієнтирів у другій поезії «Мандрівних елегій», доповнюваний символами холодних хмар і вітру, туману і мряки. Сонце, яке заходить, є символом розчарування і песимізму. Зі сходом сонця, назустріч якому вирушає ліричний герой, пов'язані оптимістичні сподівання: *«Я кохаю ясну мрію, // Я назустріч сонцю йду!»* [3, 135]. Вогонь був очищувальною силою у світогляді наших предків. Чупринка, відчуючи божественну силу природи, актуалізує очищувальну силу вогню, звертаючись до світогляду наших предків, та вибудовує перехід вогню природи у внутрішній вогонь, вогонь душевний, наділяючи його конструктивною творчою силою, він *«Творить акти одживання / Для нового будування – / Діє творчості процес»* [10, 149].

Досліджуючи еміграційну поезію, О. Астаф'єв виокремлює умовні семіотичні відповідники певних значень, співвідносних насамперед з основною передумовою зорового сприймання світу, – світлом і його джерелами (сонце, місяць, вогонь, зорі). «Вони, із властивою семантикою, збагачують систему художніх засобів, треба брати до уваги їх локалізацію (внизу, вгорі, збоку), спосіб розповсюдження (яскравий, слабкий, розсіяний), диференціації між освітленими і неосвітленими предметами» [2, 31]. Ніч у М. Вороного асоційована із тьмою, невідомістю та містикою (тіні, привиди). А день несе радість оновлення, надії на краще майбутнє, бадьорість і впевненість («Ранок»): *«Знову ранок, знову світ! / Знову квіти і проміння, / І надії, і тремтіння, / І усмішка, і привіт!»* [3, 173].

Сонце – це ще й життєва мета, часто недосяжна («Хмарка») Загалом хмари у М. Вороного символізують дорогоцінну свободу («Хмари-сестри»): *«Бо зрідила й поєднала / Нас до купи спільна доля, / Що не кожному*

судилась, – Вільна воля!» [3, 72]. Як зазначає В. Лесик, «Поет милується хмарами в недосяжнім просторі, в його уяві вони одухотворюються, олюднюються, стають образами-символами: виражають прагнення до омріяного щастя, «вільної волі»» [7, 7].

В умовному структуруванні вертикалі просторової парадигми маємо три сфери життя природи: Земля – Небо – Космос, співвідносні як «низ – середина – верх». Саме до середини належать образи сонця і хмар. Поезії М. Вороного актуалізують божественну світобудову як прадавню взаємодію чотирьох одвічних стихій: води, землі, повітря та вогню. Тож усі образи стихій природи у поета можна класифікувати на чотири групи, визначивши смислове навантаження. Так, водна стихія репрезентована у творчому доробку образом моря, який є домінуючим у кількох поезіях, виносячись навіть у назву («До моря», «На березі моря», «Балада козацька»). «Водночас із стихією небес поетичну уяву Вороного збуджувала стихія моря» [7, 7]. У посланні «До моря» безпосередня душевна розмова з морем переростає у розгорнутий образний паралелізм: море таємниче, чарівне, бунтівниче, як і душа співця.

У пронизаній мотивами розпачу поезії «На березі моря» бачимо паралель між настроями ліричного героя та морської хвилі, яка розбивається об кам'яний берег: *«Ті хвилі морські нагадали мені / Змагання юнацькі за мрії ясні – / Об скелі життя їх розбилось чимало»* [3, 46]. Морська стихія у відфольклорній «Баладі козацькій» суголосна сумним настроєм козака (*«мов тихо-тихесенько плаче»*) та є водночас його майбутньою могилою-рятівницею [3, 50].

Почасти зустрічається і образ океану. Наприклад, у поезії «Епіталама» зринає комбінація стихій повітря і води: *«Круг нас неба глибочінь / І безодня океану»* [3, 106]. Філософська ідея минулості людського буття втілена тут у розгорнутому порівнянні людини з відфольклорним образом галери у синім морі, що лине у безвість. Символічне семантичне навантаження глобалізує ці образи, надає їм особливого сакрального звучання.

Компаративний підхід застосовний щодо визначення специфіки втілення образу моря та аналізу мариністичної образності у Г. Чупринки та його колег М. Вороного та О. Олеся. Мариністичні візії М. Вороного та О. Олеся генеровані враженнями від безпосереднього споглядання морської стихії, адже значну їх частину М. Вороний написав під час перебування в Анапі («На березі моря», «Балада козацька») та в Одесі (перші поезії циклу «За брамою раю»), тож і їх образність ближча до традиційної пейзажності. У Г. Чупринки витоки мариністичної образності або сугестовані уснопоетичною традицією, або підпорядковані позиції модернізму щодо глибинного символічного навантаження образу моря та відбивають специфіку світосприйняття поета. Для мешканця Київщини Г. Чупринки, як і для багатьох українських митців, біографія яких не пов'язана з приморською місцевістю, морська стихія була екзотичним джерелом символічної образності. Найглибше закоріненою у свідомості можемо вважати її міфопоетичну генезу. Г. Чупринка у поезії «Мій матері» декларує власну установку на продовження материнської пісні, тобто народнопісенної традиції, через актуалізацію пейзажної, зокрема мариністичної символіки. Під впливом народних пісень та дум у дитячій уяві, напевно, не раз малювалися картини далекого моря, по якому плавають хоробрі козаки. Подибуємо також розкішні зримі атрибутивні образи *«шумливого прибою»*, *«гострих чорних скель»*, *«німих морських осель»*. Такий моторошний і водночас урочисто-містичний антураж увиразнює образ привида-корабля. Народним ліро-епосом про турецько-татарську неволю натхнення також історичні поеми «Байда» та «Султанша». Для обох творів характерне спорадичне використання морської образності як означника хронотопу, своєрідного маркування історичної доби. В обох творах цей образ зринає саме на початку твору у вигляді гідроніма: поему «Байда» відкриває гідронім Золотий Галатський Ріг (затока у протоці Босфор), а «Султанша» розпочинається спокійним екзотичним пейзажем. Значна роль мариністичної образності проявляється у Г. Чупринки навіть через поетику заголовків, у номінуванні творів. Так, знаходимо у Г. Чупринки вірші «Гей на весла!», «Чайка», «Море», «Чорноморська балада», «Буря», «Весла». Тож як європеїзатор українського мистецтва, Г. Чупринка активно послуговується популярною поетикою морської стихії, адаптуючи її до реалій української дійсності та підпорядковуючи патріотичним почуттям. Мариністика Грицька Чупринки оригінальна та самобутня завдяки специфічній рецепції митцем мариністичної образності під впливом естетичних уподобань та темпераменту.

Тож природа у Г. Чупринки та М. Вороного займає панівне місце серед мотивів та образів і бачиться як взаємодія одвічних природних стихій. Поезії тяжіють до пейзажності, проте власне пейзажна лірика майже відсутня з огляду на їх символістську манеру письма, коли образи природних реалій мають глибинний зміст, натякаючи на суспільні події, інтимні переживання. У Г. Чупринки прослідкуємо за збірками специфічну образно-символічну систему та її семантичне навантаження, а також еволюцію семантичного наповнення цих образів-символів. У поетичному доробку Грицька Чупринки можна констатувати наявність специфічної образно-символічної парадигми, витриманої загалом у дусі західноєвропейського модернізму, яка має, однак, відгомін традиції, архаїчного національного світогляду, авторського суб'єктивізму. Світосприйняття

Г. Чупринки закорінене в національну традицію і одночасно сформоване ідеями модернізму та символістською манерою письма. Природні стихії у поезії М. Вороного виявляються значно більш глобальними, сягаючи навіть катастроф планетарного масштабу. Вони накреслюють аналогію чи контраст із переживаннями ліричного героя або ж формують загальний емоційний настрій твору на рівні сугестивності. Трапляється органічне комбінування водночас кількох стихій, а також концентрація певних образів природи в межах циклу. Символіка природних стихій водночас позначена впливом традиційного відфольклорного сприйняття, сягаючи рівня міфологеми, але зазнає творчої авторської обробки завдяки його поетичній уяві.

Джерела.

1. Авраменко Н. В. Поезія українських символістів перших десятиліть ХХ ст. в типологічних відповідностях з англо-американською лірикою: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.05 «порівняльне літературознавство». Тернопіль, 2002. 25 с.
2. Астаф'єв О. Художні системи українського зарубіжжя. К.: Ін-т літератури ім. Т. Шевченка НАН України, 2000. 52 с.
3. Вороний М. К. Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика. К.: Наукова думка, 1996. 704 с.
4. Грушевський М. Поезія Олеся. *Українське слово*: Хрестоматія укр. літератури та літературної критики ХХ ст. [у 4 кн.]. К., 1994. Кн. 1. С. 257-265.
5. Денисюк С. Провісник національного воскресіння (До 120-ліття від дня народження Григорія Чупринки). *Українська мова та література*. 1999. № 42. С. 1-2.
6. Євшан М. Поезія Грицька Чупринки (Грицько Чупринка. Контрасти. Лірика. К., 1912). *Українська хата*. 1912. № 11 – 12. С. 236-239.
7. Лесик В. Поетична спадщина Миколи Вороного. *Дивослово*. 1994. № 12. С. 5-8.
8. Неврлий М. Символізм і експресіонізм. *Українська радянська поезія 20-х років. Мікропортрети в художніх стилях і напрямках*. К.: Вища школа, 1991. С. 200-220.
9. Сріблянський М. Поет і юрба (До характеристики «культу» Шевченка). *Українська хата*. 1910. № 3. С. 201-206.
10. Чупринка Г. Поезія. К.: Радянський письменник, 1991. 495 с.

Післямова

У колективній монографії було досліджено актуальні питання розвитку сучасного суспільства. Висвітлено та проаналізовано сучасні проблеми в таких сферах як: освіта, фізична культура, спорт, культура і мистецтво, дизайн, релігієзнавство, історія, філософія, культурологія, журналістика, філологія, богослов'я, література, економіка, політологія, психологія, соціологія, міжнародні відносини, суспільні комунікації, соціальна робота, соціальне забезпечення, регіональні студії, облік, оподаткування, фінанси, банківська справа, страхування, менеджмент, маркетинг, підприємництво, торгівля, біржова діяльність, легка промисловість, видавництво, поліграфія, готельно-ресторанна справа, екологія, туризм, охорона здоров'я тощо.

Над створенням колективної монографії працювали автори, які представляють наступні профільні наукові, навчальні, науково-педагогічні, творчі та мистецькі заклади та установи (інформацію подано мовою оригіналу рукописів авторів): Kharkiv National Automobile and Highway University, Lviv Polytechnic National University, Державний університет «Київський авіаційний інститут», Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Донбаська національна академія будівництва і архітектури, Європейський Університет, Західноукраїнський національний університет, Криворізький факультет Національного університету «Одеська юридична академія», Львівський національний університет імені Івана Франка, Львівський університет «Львівська політехніка», Львівський університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, Міжнародний європейський університет, Національна академія внутрішніх справ, Національна Асоціація Адвокатів України, Національний лісотехнічний університет України, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Національний університет оборони України, Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Тернопільський національний педагогічний університет імені Ворлодимира Гнатюка, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Харківський національний автомобільно-дорожній університет.

Авторами монографії було досліджено актуальні питання сучасної науки та опубліковано наступні рукописи (інформацію подано мовою оригіналу рукописів авторів): Інноваційні методи викладання хімічних дисциплін у ВНЗ в умовах воєнного стану; Developing Learners' Communicative Competence in Foreign Languages through Intellectualization; Особливості кінезитерапії в Україні та закордоном; Методика використання методичних матеріалів та тренувальних завдань з хімії для діагностики результатів навчання учнів старшої школи; Вплив воєнного стану на індикатори діяльності закладів вищої освіти в Україні; Окупація та насадження радянської державності в Україні (1917-1920 pp.); Місце України в напрямках ідеології російського націоналізму; Синтаксична організація рекламних текстів у жіночих періодичних виданнях (на матеріалах онлайн-видань «Коліжанка», «Тендітна», ukrainky.com.ua); Лінгвостилістичний аналіз тексту як засіб комунікативно-мовленнєвого розвитку майбутніх учителів української мови та літератури; Сугестивна образність природних стихій у поезії Г. Чупринки та М. Вороного; Соціокультурні виклики та їх вплив на формування ціннісних орієнтацій студентів; Структура психологічної готовності військовослужбовців Збройних Сил України до наступальних дій: психологічний аналіз; Систематизація показників, методів та методик аналізу бізнес-процесів; Формування іміджу підприємства як фактор забезпечення його конкурентоспроможності; Розвиток лідерських компетенцій сучасного менеджера; Institutional and legal principles of the EU common commercial policy; Розвиток документальних методів судово-бухгалтерської експертизи; Market of Information Products: Concepts, Actors and Contracts in Ukrainian Law; Правові основи екологічної безпеки: термінологічні неузгодженості; Туризи, промисловість, екологія; Організація та особливості системи управління якістю послуг підприємств туристичної індустрії; Процесний підхід до управління промисловою галуззю України; Промислове вирощування валеріани лікарської в Україні: економічні перспективи та екологічні виклики; Дослідження корпоративної культури суб'єктів бізнес-діяльності Тернопільщини на предмет її гендерної чутливості

Видавництво висловлює щиро подяку колективу авторів за їх роботу та особистий внесок у розвиток вітчизняної науки.

К О Л Е К Т И В Н А М О Н О Г Р А Ф І Я • 2 0 2 4
Н О В И Й К У Р С • w w w . n e w r o u t e . o r g . u a

Наукове видання

Колектив авторів

Україна та світ: специфіка змін сьогодення

Колективна монографія

Видання українською та англійською мовами

ISBN 978-617-7886-67-8

DOI: 10.61718/mon

Опубліковано на основі ліцензії Creative Commons Attribution License

Відповідальний секретар – Кучина Т. І.

Формат 60х90 1/8, А4. Гарнітура «Times New Roman». Авторські аркуші – 16,6.

Видавець СГ НТМ «Новий курс»

Пр. Перемоги, 77, оф. 179, м. Харків, 61174, Україна

Тел.: +380500301905, +380962250903. Telegram, Viber: +380970440309

Сайт: www.newroute.org.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції: ДК № 8013 від 22.11.2023.
Зареєстровано у Global Register of Publishers. Ідентифікатор видавця 7886.

Наші пропозиції

Збірник «Соціально-гуманітарний вісник» www.newroute.org.ua/sgv

Журнал «Креативний простір» www.newroute.org.ua/crp

Часопис «Нотатки сучасної науки» www.newroute.org.ua/nsn

Журнал «Advanced top technology» www.newroute.org.ua/att

Колективна монографія www.newroute.org.ua/kmnk

Підвищення кваліфікації www.newroute.org.ua/pkv

Видавництво www.newroute.org.ua/pub

Творчі конкурси www.newroute.org.ua/art

Приєднуйтесь

Підписка <http://surl.li/vvfqkp>

Фейсбук-сторінка <https://www.facebook.com/newroute1989>

Телеграм <https://t.me/newroute1989>

Інстаграм <https://www.instagram.com/newroute1989>

Вайбер <http://surl.li/nbtqz>

Фейсбук-група www.facebook.com/groups/secnr

Будемо раді подальшій співпраці!